

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2556 ISSN 1904-7062

การยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชน ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ACCEPTANCE OF THE RESTORATIVE JUSTICE PROCESS TO MANAGE
THE COMMUNITY CONFLICTS IN CHACHOENGSAO PROVINCE

กมลชนก คงเจริญ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา ใน 3 กรณี คือ (1) การยอมรับในด้านกระบวนการ (2) การยอมรับในด้านการชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหาย (3) การยอมรับในด้านความสงบสุขที่เกิดขึ้นภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการ โดยจำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ อาชีพที่อาศัย ระดับการศึกษา และความสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรม ในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ในโครงการหน่วยปฏิบัติการยุติธรรมเคลื่อนที่ จาก 11 อำเภอ จำนวน 400 คน และเชิงคุณภาพ ได้แก่ คณะทำงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ผู้ที่มีความสัมพันธ์กับผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย จำนวน 5 คน และข้าราชการ พนักงาน ที่ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน ใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่, อัตราส่วนร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ใช้สถิติการทดสอบแบบไคสแควร์ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS (Statistic Package for Social Science)

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ตัวแปรอาชีพ ตัวแปรภูมิลำเนา และตัวแปรความเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการยอมรับต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทราในทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ส่วนตัวแปรเพศ ตัวแปรอายุ และตัวแปรระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทราในทุกด้าน

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ในด้านกระบวนการมีความเหมาะสม ในด้านการชดเชยเยียวยาเหมาะสมกับความเสียหายที่คู่กรณีได้รับเป็นบางกรณี ถ้าหากเป็นความเสียหายเรื่องทรัพย์สิน ก็จะชดเชยเป็นตัวเงิน แต่หากเป็นความเสียหายทางด้านจิตใจ อาจจัดเป็นรูปธรรมได้ยากกว่า ในด้านความสงบสุขภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการปรับความสัมพันธ์ให้กลับมามีดังเดิม เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แต่ก็สามารถเป็นไปได้ ในกรณีที่เกิดจากความยินยอมของคู่กรณี และได้รับประโยชน์ร่วมกัน ก็อาจจะสามารถทำกิจกรรมอื่นๆ ร่วมกันต่อไปได้

Abstract

The purpose of this research was to study the acceptance of the Restorative Justice process to manage the community conflicts in Chachoengsao province in 3 cases : (1) Acceptance in the process (2) Acceptance in the compensation to the victims and (3) Acceptance in the peace after finishing the process classified by gender, age, career, domicile, education level and relationship with the Restorative Justice process in the community. Quantitative and qualitative researches were conducted to get more perfect results. The sampling group in the quantitative research consisted of 400 participants in the activities of the offices under Ministry of Justice in Chachoengsao province in the projects of mobile judicial units from 11 districts and in the qualitative research composed of 10 people: 5 persons from the associates in the judicial center of the community, the center for conflict arbitration and mitigation, the relatives of the offender and the victim and 5 persons

of civil servants and officials working in the Restorative Justice process. The instruments used in the research were questionnaire and interview. The statistics used for analyzing the data were frequency distribution, percentage, standard deviation and test of relationship value between the independent and dependent variables with the Chi-square analysis. The statistical significance at 0.05 was analyzed by SPSS for Windows.

The quantitative results of the research were found that the variables of career, domicile and involvement in the conciliatory judicial process in the community had a relationship with the acceptance of the Restorative Justice process to manage the community conflicts in Chachoengsao province in every aspect at significance of 0.05 while the variables of gender, age, education level had no relationship with the Restorative Justice process to manage the community conflicts in Chachoengsao province in every aspect.

The qualitative results of the research were found that the process was appropriate, the compensation was appropriate for the damage of the person involved in some aspects if the damage of property was compensated with money. The damage of mind might be more difficult to measure. The pace after finishing the process and the reconciliation of relationship were difficult, but they could be possible if the persons involved agreed and shared the benefits. They could do other activities together.

บทนำ

มนุษย์ทุกคน ต่างมีความต้องการความสุขทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ สุขภาพด้านร่างกายได้มาจากปัจจัยพื้นฐานทางด้านวัตถุ ส่วนความสุขทางด้านจิตใจ นั้น ได้มาจากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น บุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่นไปในทางที่ดี จะพัฒนาตนเองไปในแนวทางที่ดีด้วย การปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์จึงถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง แต่การปฏิสัมพันธ์ ก็มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ในด้านบวกก็คือ การรักใคร่

สามัคคี เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ส่วนการปฏิสัมพันธ์ในด้านลบ คือ ความไม่เข้าใจกัน การขัดแย้ง ไม่ลงรอยกัน เป็นต้น ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครได้ปรารถนา แต่ก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก トラบใดที่มนุษย์ยังคงอยู่ร่วมกันในสังคม ความขัดแย้งระหว่างบุคคลนั้น เกิดจากการมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างตามธรรมชาติของมนุษย์ รวมเข้ากับความแตกต่างของประสบการณ์ และการอบรมสั่งสอนที่แต่ละคนได้รับ ความแตกต่างเป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้บุคคลมีความรู้สึกนึกคิดไม่เหมือนกัน ในหลายๆ กรณีอาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมาได้หากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วไม่สามารถตกลงกันได้ด้วยความพอใจของทั้งสองฝ่าย

สังคมไทยในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมชนบท ความสัมพันธ์จะเป็นไปในลักษณะของความผูกพัน มีความรู้สึกร่วมแบบเครือญาติที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูล และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดปัญหาข้อขัดแย้งก็จะหันหน้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยการพูดจากร่วมแบบเครือญาติ หรืออาจมอบหมายให้ผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือของหมู่บ้าน ชุมชนนั้น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือพระสงฆ์ ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนีประนอม ซึ่งปรากฏว่าได้รับผลดีและทำให้สังคมชนบทที่เป็นมาในอดีตมีความสงบสุข แต่ในปัจจุบันสังคมไทยในชนบทได้แปรเปลี่ยน ซึ่งเป็นผลจากการขยายตัวของเมือง รวมไปถึงการขยายตัวของชุมชนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการขยายตัวของประชากร ความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ภาคอุตสาหกรรมพัฒนามากขึ้น ถนนหนทางและการคมนาคมสามารถติดต่อกันได้อย่างรวดเร็ว ส่วนในด้านการสื่อสารโทรคมนาคมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้ชนบทต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นเหตุให้สังคมชนบทได้เปลี่ยนแนวจากสังคมที่ยึดมั่นในจารีตประเพณี กลายเป็นสังคมสมัยใหม่มากขึ้น มีการแข่งขันช่วงชิงผลประโยชน์มากขึ้นด้วย จนกลายเป็นการเอารัด เอาเปรียบซึ่งกันและกัน (ดำริห์ สุดเตมีย์, 2535 : 3) นอกจากนี้ประชาชนยังประสบปัญหา ในการประกอบอาชีพ เนื่องจากภาวะค่าครองชีพที่สูงขึ้น การยื้อแย่งที่ทำกิน เพราะที่ดินถือครองมีอยู่อย่างจำกัด ส่งผลให้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ การช่วยเหลือเกื้อกูล และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันค่อยๆ จางหายไป ความขัดแย้งในสังคมชนบทเริ่มมีมากขึ้นจนกลายเป็นคติความเชื่อสู่กระบวนการยุติธรรมของรัฐมากขึ้นกว่าเดิม ความขัดแย้งส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นได้พัฒนาจากความขัดแย้งส่วนบุคคลไปสู่ความขัดแย้งของกลุ่มบุคคล กลายเป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้างของแต่ละเหตุการณ์ อาทิ โครงสร้างเชิงอุดมการณ์

โครงสร้างเชิงสังคมจิตวิทยา โครงสร้างของความเป็นเมืองและชนบท โครงสร้างเชิงกฎหมาย โครงสร้างเชิงเศรษฐกิจ และโครงสร้างเชิงการเมือง เป็นต้น ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างเหล่านี้มีความเกี่ยวพันกันในเชิงเหตุและปัจจัย ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นที่ส่งสมสืบเนื่องกันมาอย่างสลับซับซ้อน อันนำไปสู่ความขัดแย้งของคนหมู่มากอย่างยากที่จะหาทางออก และยากเกินกว่าที่จะมีใครมาตัดสินให้เป็นที่ยุติได้โดยง่าย นอกเสียจากว่าคนเหล่านั้นซึ่งเป็นคู่แห่งความขัดแย้งจะเกิดความรู้สึกสมานฉันท์ขึ้นมา และลดราวาศอกให้แกกันและกัน สถานการณ์ความขัดแย้งจึงจะลดลงและเลิกราไปได้ในที่สุด (ชนิดา ทองมณเฑาะ, 2550 : 1)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้ง สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสังคม และสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เพราะในสังคมประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความต้องการ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็นไม่เหมือนกัน และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมที่ผ่านมามีหลายวิธีการ เช่น หลีกเลี่ยงปัญหา นิ่งเฉย ประนีประนอม ใช้ความรุนแรง และสุดท้ายคือการฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาล (สวสดี คำชาย และคณะ, 2552 : 129) เพราะบุคคลจะเชื่อมั่นว่า ศาลเป็นที่พึ่งสุดท้าย ที่จะมอบความยุติธรรมให้แก่ตนได้ เปรียบเสมือนที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน

แม้ว่ากระบวนการยุติธรรมเป็นเจตนารมณ์ของรัฐที่กำหนดไว้ เพื่อผดุงความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมก็ตาม แต่ก็เห็นกระบวนการที่ยุ่งยาก เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้วจะต้องไปดำเนินคดีกันในศาล ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการมากมายที่ต้องปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายที่กำหนดไว้ กว่าจะเสร็จสิ้นคดีก็เสียเวลา และเสียค่าใช้จ่ายมากมาย อีกทั้งผลของคดี บางครั้งอาจสร้างความพอใจกับฝ่ายหนึ่ง แต่อีกฝ่ายอาจไม่ยอมรับ ทำให้เกิดความบาดหมางกันต่อไป การประนีประนอมข้อพิพาทจึงกลายเป็น “ทางเลือก” ที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อสังคม นับตั้งแต่ยุคที่สมาชิกของสังคมใช้วิธี แก้แค้นกันเอง แล้วจึงพัฒนามาเป็นการที่ผู้กระทำความผิดยินยอมที่จะจ่ายค่าทดแทนความเสียหายที่ตนได้กระทำการไปแก่ผู้เสียหาย เพื่อเป็นการยุติคดี โดยมีรัฐเป็นผู้คอยกำกับดูแล จนกระทั่งในยุคที่มีการก่อตั้งรัฐสมัยใหม่ กระบวนการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาดังกล่าวได้กลายมาเป็นการดำเนินการโดยรัฐ หรือองค์กรของรัฐในที่สุด (ดาร์ริ์ สุตเตมีย์, อ้างแล้ว : 2)

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์ (Mediation) เป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์รูปแบบหนึ่ง ที่เป็นแนวคิดใหม่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาระหว่างผู้เสียหาย กับผู้กระทำความผิดให้มีความเข้าใจ

ซึ่งกันและกันในเหตุผลที่ก่อให้เกิดการกระทำความผิด ตลอดจนผลกระทบจากการกระทำ ความผิด ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้ จะทำให้ทั้งผู้เสียหายเข้าใจสาเหตุของการกระทำความผิดของผู้กระทำ และผู้กระทำความผิดก็ได้ตระหนักถึงความเสียหายและผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดที่ตนกระทำแก่ผู้เสียหาย ดังนั้น กระบวนการดำเนินงานจึงมิใช่เป้าหมายแต่เพียงการ วินิจฉัยว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดและจะต้องรับโทษ หรือได้รับการบำบัด พินพวย่างไรจึงจะไม่กระทำความผิดซ้ำ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการลงโทษในวัตถุประสงค์ ของการลงโทษโดยการทดแทน หรือข่มขู่ หรือตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม หรือเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและมีใช้เป็นเพียงการเยียวยาความเสียหาย ให้แก่ ผู้เสียหาย (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2554 : 533 อ้างจาก มาติ ธรรมสังกุล, 2552) แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น ได้นำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกันของคู่ กรณี โดยการชี้ให้เห็นถึงการคิดในมุมกลับ มองในแง่ของใจเขาใจเรา ซึ่งจะนำไปสู่ การระงับข้อขัดแย้ง และป้องกันการแก้แค้นกันต่อไป เพราะทั้งสองได้ยินยอมพร้อมใจ ในการยุติข้อขัดแย้ง และร่วมหาทางออกในเรื่องดังกล่าวด้วยกัน ดังนั้น การดำเนิน กระบวนการพิจารณาตามแนวทางยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะทำให้ทั้งสองฝ่ายให้อภัย ต่อกัน เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น ซึ่งได้ประโยชน์ทั้งในด้านการเยียวยา ชดเชย ความเสียหาย แก่ผู้เสียหาย และในแง่ของการป้องกันอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ผู้กระทำ ความผิดจะตระหนักถึงผลเสียที่ตนได้ก่อให้เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย หรือจะเกิดขึ้นต่อผู้ อื่น และผู้เสียหายก็เกิดความเข้าใจถึงสาเหตุของการกระทำความผิด และอโหสิกรรม ให้แก่ผู้กระทำความผิด จะทำให้ทั้งสองฝ่ายจะไม่มีความคิดในการแก้แค้นกันต่อไป ปัญหาข้อพิพาทและอาชญากรรมที่เกิดขึ้นจึงยุติหรือลดน้อยลงได้ด้วยความเข้าใจต่อกัน ตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการนี้ การดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ อาจกระทำได้ในหลายขั้นตอน ตั้งแต่ในขั้นของการเริ่มต้นความขัดแย้ง โดยการยุติ ระหว่างคู่ความด้วยกันเองโดยไม่ต้องนำคดีเข้าสู่ศาล ตลอดจนการระงับความขัดแย้ง ในชุมชนในโรงเรียน รวมไปถึงในระดับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ ในศาลและ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ซึ่งถือเป็นลำดับสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้ง เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสังคม กระบวนการ จัดการความขัดแย้ง จึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ และกระบวนการเพื่อจัดการ ความขัดแย้ง ด้วยวิธีการดำเนินคดีตามกฎหมาย อาจเป็นสิ่งที่สามารถช่วยให้ความ ขัดแย้งจบลง แต่ได้ทำให้เกิดความรู้สึกรังเกียจของการเป็นผู้แพ้ และผู้ชนะ แต่หากมีการนำ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เข้ามาใช้ในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน จะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้ความขัดแย้งในชุมชนจบลงอย่างยั่งยืน ผู้คนที่เคยมีปัญหาพิพาทกันสามารถกลับมาพูดคุยกันอย่างปกติ และไม่เกิดความขัดแย้งขึ้นอีก กระบวนการจัดการความขัดแย้งในลักษณะนี้ จึงเป็นกระบวนการที่เหมาะสมกับทุกชุมชน เพื่อสร้างความสามัคคีระหว่างกัน อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้อีกทางหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีปรากฏการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายแตกต่างกันออกไปในแต่ละสภาพพื้นที่ โดยประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ประชากรในจังหวัดฉะเชิงเทรา สาเหตุที่เลือกเขตพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เนื่องจากจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทยที่มีผลการดำเนินการด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อันเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรม และหน่วยงานอื่นๆ อีกทั้งกระทรวงยุติธรรมได้ทำการคัดเลือกศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในอำเภอนวมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนนำร่อง ที่มีความเข้มแข็งในด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมภายในชุมชน (เอกสารแนะนำภารกิจศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอนวมสารคาม, 2553) นอกจากนี้ กระทรวงยุติธรรมยังมีนโยบายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนอื่นๆ ในจังหวัดฉะเชิงเทรา และศูนย์ใกล้เคียงระงับข้อพิพาท ภายใต้การกำกับดูแลของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้มีการพัฒนาศักยภาพให้สามารถสร้างความเข้มแข็งในด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในชุมชนให้ทั่วถึงทั้งจังหวัด มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตามโครงการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน นับตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2549 โดยความริเริ่มของกระทรวงยุติธรรม (โครงการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน, ม.ป.ป.) เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน เชื่อมโยงเครือข่ายพร้อมพัฒนาระบบบริหารจัดการศูนย์ในระดับพื้นที่และในส่วนกลางได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยศึกษาถึงการยอมรับของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาใช้จัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา ตลอดจนเสนอแนะของประชาชนจากการใช้กระบวนการดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อนำผลของการประเมินไปพัฒนาปรับปรุงหรือแก้ไขการดำเนินงานจัดการความขัดแย้งในชุมชนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของต้นแบบในการประยุกต์กระบวนการดังกล่าวเพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมกับภูมิภาคอื่นของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทราบถึงระดับการยอมรับของชุมชน ที่มีต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อให้ทราบถึงผล หรือจุดแข็ง และจุดอ่อนจากการจัดการความขัดแย้งในชุมชน โดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ใน 3 กรณี คือ
 - 2.1 การยอมรับในด้านกระบวนการ
 - 2.2 การยอมรับในด้านการชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหาย
 - 2.3 การยอมรับในด้านความสงบสุขที่เกิดขึ้นภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการ

สมมติฐาน

ปัจจัยด้านเพศ อายุ อาชีพ อำเภอกี่อำเภอ ระดับการศึกษา ความสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา

กรอบแนวคิดในการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยจึงกำหนดเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการยอมรับของกลุ่มประชากรที่ต้องการศึกษาในครั้งนี้ ออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

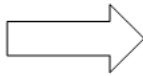
1. ด้านกระบวนการมีความเหมาะสมในการป้องกันความขัดแย้ง หรืออาชญากรรมในชุมชน
2. การชดเชยเยียวยา มีความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่คู่กรณี
3. ความสามัคคีของชุมชนภายหลังการจัดการความขัดแย้งในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ผู้วิจัยใช้ทั้ง 3 ด้านดังกล่าวข้างต้น เป็นเกณฑ์ในการศึกษาการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้จัดการความขัดแย้งในจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าจังหวัดฉะเชิงเทรา มีระดับการยอมรับในการประยุกต์ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการจัดการความขัดแย้งเป็นอย่างไรโดยสามารถสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง การยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้จัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

1. เพศ
2. อายุ
3. อาชีพ
4. อำเภอที่อาศัย
5. ระดับการศึกษา
6. ความสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน

ตัวแปรตาม

การยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านกระบวนการมีความเหมาะสมในการป้องกันความขัดแย้ง หรืออาชญากรรมในชุมชน สามารถให้เป็นธรรมแก่คู่กรณีได้อย่างแท้จริง
2. การเลือกใช้ยวดยา มีความเหมาะสมและเป็นธรรมต่อคู่กรณี
3. ความสามัคคีของชุมชนภายหลังการจัดการความขัดแย้งในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้มีการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับ

การยอมรับ คือกระบวนการที่ทำให้เกิดการตัดสินใจที่จะนำสิ่งใหม่ หรือแนวคิดใหม่ไปปฏิบัติ ซึ่งเรียนรู้การตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือไม่ผ่านการศึกษาด้วยตนเอง หากแน่ใจว่า เป็นวิถีทางที่ดีกว่า และมีประโยชน์ต่อตนเองมากกว่า ซึ่งในการยอมรับ ถือได้ว่าเป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคล แต่ละคน ที่เริ่มตั้งแต่การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรมหนึ่ง ไปจนถึงการยอมรับนวัตกรรมนั้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง เป็นกระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่มีสาเหตุมาจากการ

ขัดเกลาทางสังคม ในแต่ละครอบครัวที่แตกต่างกัน และเมื่อนุษย์เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จึงทำให้เกิดการแข่งขันกันในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านความคิด มุมมอง รวมไปถึงทัศนคติต่อการมองสิ่งต่างๆ ที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังมีเรื่องของอำนาจ และผลประโยชน์ที่บุคคล หรือกลุ่ม จะได้รับจากการครอบครองทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงทำให้ความขัดแย้ง กลายเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสังคม ตั้งแต่ในระดับเล็กที่สุด ซึ่งก็คือครอบครัว ไปจนถึงความขัดแย้งระหว่างประเทศ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง

การจัดการความขัดแย้ง เป็นการดำเนินการให้ความขัดแย้งสิ้นสุด หรือสงบลง โดยอาศัยวิธีการต่างๆ มาใช้ในการจัดการกับปัญหา ซึ่งในกระบวนการของการจัดการความขัดแย้ง เป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว เนื่องจากความแตกต่างทางด้านบุคคล สภาพแวดล้อม ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จึงส่งผลให้การเลือกวิธีการจัดการความขัดแย้ง ขึ้นอยู่กับสภาพสังคม และวัฒนธรรมนั้นๆ เป็นหลัก

4. แนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีเป้าหมายเบื้องต้น คือ การเชิดชูและพิทักษ์สิทธิของผู้เสียหาย ให้ผู้เสียหายมีโอกาส และอำนาจในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามความต้องการที่แท้จริงของตน ได้รับการเยียวยาและชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งทางด้าน วัตถุ อารมณ์ จิตใจ และให้ผู้กระทำผิดสำนึกและแสดงความรับผิดชอบในการกระทำของตนต่อผู้เสียหายโดยตรง ส่วนเป้าหมายสูงสุด คือ การให้อภัยกัน แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกกรณีต้องมีการให้อภัยกัน หรือการให้อภัยต้องเกิดขึ้นทันที แท้จริงแล้วการให้อภัย จะเกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วน การให้อภัยเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนความสัมพันธ์ที่ถูกทำลายไปเพราะการทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเสียหาย เจ็บปวด การละเมิด หรือการใช้ความรุนแรงต่อกัน ให้กลับคืนดีกันมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์

แนวคิดของ อับราฮัม มาสโลว์ (1943) แบ่งลำดับความต้องการของมนุษย์

ไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs)

ความต้องการในขั้นนี้เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีพลังมากที่สุด เพราะเป็นความต้องการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ตัวอย่างเช่น ความต้องการอากาศ อาหาร ยา วัคซีนโรค หากความต้องการขั้นแรกยังไม่ได้รับการตอบสนองก็ยากที่จะพัฒนาสู่ขั้นอื่นๆ ได้ ความต้องการทางกายภาพเป็นความต้องการเพื่อจะอยู่รอดของมนุษย์

ขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety and security needs)

ความต้องการในขั้นนี้จะเกิดเมื่อขั้นแรกได้รับการตอบสนอง ความต้องการในขั้นนี้เป็นความต้องการที่จะรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง หากไม่ได้รับการตอบสนองหากไม่ได้รับการตอบสนองจะเกิดความรู้สึกหวาดกลัว วิตกกังวล ไม่มั่นคง

ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยนี้อาจปรากฏออกมาในรูปของการนิยามงานที่มีความมั่นคง กระบวนการร้องทุกข์เพื่อปกป้องบุคคลจากการกลั่นแกล้งของผู้บังคับบัญชา หรือ ปกป้องบัญชีเงินฝาก เรียกร้องนโยบายประกันภัย ประกันสุขภาพ ประกันชีวิต ต่างๆ การเรียกร้องที่พักที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ เป็นต้น (วิกิพีเดีย, 2556)

ขั้นที่ 3 ความต้องการความรัก และความเป็นเจ้าของ (Belonging and love needs)

เมื่อความต้องการทางกายภาพและความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว ระดับขั้นที่สามของความต้องการมนุษย์คือ ความต้องการเป็นเจ้าของ มนุษย์ต้องการที่จะรู้สึกเป็นเจ้าของและถูกยอมรับ ไม่ว่าจะเป็นในระดับกลุ่มสังคมใหญ่ เช่น สโมสร กลุ่มศาสนา องค์กรสายอาชีพ ทีมกีฬา กลุ่มเพื่อน หรือ ครอบครัว มนุษย์ต้องการที่จะรักและถูกรักจากคนอื่น ถ้าขาดความต้องการเรื่องนี้ไป หลากๆ คนกลายเป็นคนขี้เหงา มีปัญหาการเข้าสังคม และ เป็นโรคซึมเศร้า บ่อยครั้งที่ความต้องการเป็นเจ้าของสามารถจะชนะความต้องการทางกายภาพและความมั่นคงปลอดภัยได้ ขึ้นกับแรงกดดันจากคนรอบข้าง เช่น คนที่มีอาการ Anorexic (เบื่ออาหาร) อาจละเลยความต้องการอาหาร และความปลอดภัย เพียงเพื่อได้ความต้องการควบคุมและเป็นเจ้าของ

ขั้นที่ 4 ความต้องการการได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem needs) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ความต้องการนับถือตนเอง (Self-esteem) คือ ความต้องการมีอำนาจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถและความสำเร็จ มีความเคารพนับถือตนเอง

2. ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem from others) คือ ความต้องการชื่อเสียงเกียรติยศ การยอมรับยกย่องจากผู้อื่น

มนุษย์ทุกคนต้องการที่จะได้รับการนับถือและเคารพให้เกียรติ ความเคารพนับถือแสดงถึงความต้องการของมนุษย์ที่จะได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าโดยคนอื่น คนต้องการที่จะทำอะไรจริงจังเพื่อจะได้รับการยอมรับนับถือและต้องการจะมีกิจกรรมที่ทำให้รู้สึกว่าเขามีส่วนทำประโยชน์ เพื่อจะรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า ไม่ว่าจะ เป็นอาชีพ หรือ งานอดิเรก ความไม่สมดุลในความเคารพนับถือ อาจส่งผลให้มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำและรู้สึกต่ำต้อยต่ำ คนที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำต้องการการเคารพจากคนอื่น ๆ เขาอาจพยายามแสวงหาความมีชื่อเสียง

อย่างไรก็ตาม คนจำนวนมากที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ ไม่สามารถที่จะแก้ไขความภาคภูมิใจตัวเองได้ง่ายๆโดยการมีชื่อเสียง ได้รับความเคารพ จากภายนอก แต่ต้องยอมรับตัวเองจากภายใน ความไม่สมดุลทางจิต เช่น โรคซึมเศร้า อาจทำให้ผู้ป่วยไม่สามารถมีความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) ได้คนส่วนใหญ่มีความต้องการความเคารพและความภาคภูมิใจในตนเองที่มั่นคง มาสโลว์ได้กล่าวถึงต้องการความเคารพนับถือใน 2 ระดับ คือ ระดับล่าง กับ ระดับสูง ระดับล่าง เป็นความต้องการความนับถือจากคนอื่น ความต้องการสถานะ การยอมรับ ชื่อเสียง ศักดิ์ศรี และ ความสนใจระดับสูง เป็นความต้องการความเคารพตัวเอง ความต้องการความแข็งแกร่ง ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ความมั่นใจในตัวเอง ความเป็นตัวของตัวเอง และ อิสระ ที่ความต้องการเหล่านี้จัดเป็นระดับสูง ก็เพราะว่า มันขึ้นกับความสามารถภายในมากกว่า ซึ่งได้มาโดยผ่านประสบการณ์ การขาดความต้องการเหล่านี้ อาจทำให้ความรู้สึกต่ำต้อย อ่อนแอ และช่วยตัวเองไม่ได้ หมดหนทาง

มาสโลว์ได้หมายเหตุไว้ว่าการแบ่งชั้นความต้องการความเคารพนับถือระดับล่างกับสูงนี้เกี่ยวข้องกันมากกว่าที่จะเป็นการแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน

ขั้นที่ 5 ความต้องการที่จะเข้าใจประจักษ์ตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization needs)

เป็นความต้องการเพื่อตระหนักรู้ความสามารถของตนกับประพฤติปฏิบัติตนตามความสามารถ และสุดความสามารถ โดยเพ่งเล็งประโยชน์ของคนอื่น และของสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ

“อะไรที่บุคคลเป็นได้ เขาต้องเป็น” (“What a man can be, he must be.”) เป็นคำกล่าวของมาสโลว์ที่สรุปความหมายของความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิตไว้ ความต้องการนี้ เกี่ยวกับ ศักยภาพสูงสุดของบุคคล และ การตระหนักถึงศักยภาพนั้น มาสโลว์อธิบายว่านี่คือความต้องการที่ปรารถนาจะเป็นมากกว่าที่เขาเป็นอยู่ เป็นความปรารถนาที่จะเป็นทุกๆ อย่างที่เขาจะสามารถเป็นได้

เพื่อที่จะเข้าใจความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิตได้ บุคคลจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการอื่นๆ (กายภาพ ความปลอดภัย ความรัก ความเคารพนับถือ) อย่างดีแล้วก่อน

2. ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม

ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่า แรงจูงใจของพฤติกรรมอาชญากรรม เป็นสิ่งธรรมชาติที่มีอยู่ภายในตัวของมนุษย์ และบุคคลจะประกอบอาชญากรรมหากไม่มีกลไกใดมาควบคุมพฤติกรรม (พรชัย ชันดี, 2553: 238) บุคคลที่กระทำความผิด ก็เนื่องมาจากปัจจัยควบคุมไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนเป็นเหตุให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอาชญากรรมออกมา จึงสามารถสรุปได้ว่า เมื่อใดก็ตามที่กลไกการควบคุมทางสังคมได้อ่อนแอลง ไม่สามารถบังคับใช้กับบุคคลในสังคมได้อย่างเด็ดขาด พฤติกรรมอาชญากรรมก็จะเกิดขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสม ซึ่งใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักนำ และการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นตัวสนับสนุน โดยแบ่งการสุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. เชิงปริมาณ ใช้การแบ่งประชากรออกตามพื้นที่ และสุ่มตัวอย่างประชากรจากพื้นที่ตามจำนวนที่ต้องการ โดยสุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมดในจังหวัดฉะเชิงเทรา จากนั้นกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรม ในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ในโครงการ หน่วยปฏิบัติการยุติธรรม

เคลื่อนที่ จาก 11 อำเภอ เนื่องจากเป็นโครงการที่ดำเนินการในทุกอำเภอในจังหวัดฉะเชิงเทรา อีกทั้งยังมีการให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่ประชาชน จึงทำให้สามารถเข้าถึงประชากรที่เคยมีประสบการณ์การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยเกณฑ์จากการคำนวณโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ซึ่งคำนวณได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง

2. เชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 10 คน โดยจำแนกเป็น คณะทำงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ผู้ที่มีความสัมพันธ์กับผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย จำนวน 5 คน และข้าราชการ พนักงาน ที่ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จำนวน 5 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา และเชิงอนุมาน ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เป็นการนำเสนอ เพื่ออธิบายถึงระดับการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาใช้จัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา

2. การวิเคราะห์เชิงอนุมาน เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้การศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS (Statistic Package for Social Science) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ผลการศึกษา โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์การศึกษาหลายๆ ด้านประกอบกัน เพื่ออธิบายผลการศึกษาโดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การแจกแจงความถี่ (Frequency)

2.2 อัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับเปรียบเทียบและอธิบายข้อมูลทั่วไป หรือข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มประชากร เพื่อดูการกระจายของตัวแปรและนำเสนอข้อมูลในแต่ละหมวดหมู่ของตัวแปรนั้นๆ โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางแสดงจำนวนร้อยละ

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

เพื่อใช้อธิบายถึงข้อมูลทั่วไป และการยอมรับของชุมชนต่อกระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ ที่นำมาใช้จัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา

2.4 การทดสอบค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม
โดยใช้สถิติการทดสอบแบบไคสแควร์ (Chi-Square) สถิติที่ใช้ 0.05 โดยนำเสนอข้อมูล
ในรูปของตารางแสดงความสัมพันธ์

3. คำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม เป็น
คำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะความคิดเห็นเพิ่มเติมใช้
การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดคำตอบที่เข้าประเด็นเดียวกัน
แล้วแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้การจดบันทึกข้อมูล ในลักษณะการบันทึกย่อในระหว่างเก็บข้อมูล
ภาคสนาม โดยจดบันทึกเฉพาะคำหลัก หรือสำคัญ ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลจาก
การสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจำแนกถ้อยคำ
หรือใจความที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) แสดงความคิดเห็น แล้วนำมาตีความ
สังเคราะห์ วิเคราะห์ด้วยหลักของเหตุผล สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction Analysis)
อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ และ
ประเด็นสำคัญเพื่อตอบคำถามการศึกษา โดยใช้กรอบการจำแนกเป็น 5 ด้าน คือ

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการยอมรับในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนด้วย
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในด้านกระบวนการ โดยแบ่งเป็น

2.1 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้ง
ในชุมชน เป็นกระบวนการที่เหมาะสมกับชุมชนอย่างแท้จริงหรือไม่ พร้อมเหตุผล
ประกอบ

2.2 การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน มีการปฏิบัติ
ซึ่งเป็นที่ยอมรับได้หรือไม่ พร้อมข้อเสนอแนะ

2.3 ผลของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สามารถ
ยอมรับได้หรือไม่

2.4 การยอมรับในผลของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

เป็นไปได้ด้วยความสมัครใจหรือไม่

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการยอมรับในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการการชดใช้เยียวยาแก่คู่กรณี

4. ข้อมูลเกี่ยวกับการยอมรับในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในด้านความสงบสุขของชุมชนภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการ

5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาจัดการความขัดแย้งในชุมชน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
จำแนกตามตัวแปร

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	192	48
หญิง	208	52
รวม	400	100
อายุ		
น้อยกว่า 20 ปี	14	3.5
21-30 ปี	39	9.75
31-40 ปี	91	22.75
41-50 ปี	111	27.75
51-60 ปี	102	25.5
61 ปีขึ้นไป	43	10.75
รวม	400	100

อาชีพ		
นักเรียน-นักศึกษา	33	8.25
เกษตรกร	106	26.5
ค้าขาย	90	22.5
พนักงานบริษัท	35	8.75
รับราชการ	12	3
ข้าราชการบำนาญ	16	4
รับจ้าง	59	14.75
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	49	12.25
รวม	400	100
อำเภอที่อาศัย		
อำเภอเมือง	40	10
อำเภอบางคล้า	40	10
อำเภอแปลงยาว	35	8.75
อำเภอบางน้ำเปรี้ยว	35	8.75
อำเภอบางปะกง	40	10
อำเภอบ้านโพธิ์	36	9
อำเภอพนมสารคาม	30	7.5
อำเภอราชบุรี	37	9.25
อำเภอสันามชัยเขต	37	9.25
อำเภอท่ามะกา	35	8.75
อำเภอคลองเขื่อน	35	8.75
รวม	400	100

ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	2	0.5
ประถมศึกษา	25	6.25
มัธยมศึกษา	97	24.25
ปวช./ปวส.	176	44
ปริญญาตรี	95	23.75
สูงกว่าปริญญาตรี	5	1.25
รวม	400	100
ความสัมพันธ์กับกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน		
ผู้กระทำผิด	4	1
ผู้เสียหาย	37	9.25
มีความสัมพันธ์กับผู้กระทำ ผิด	113	28.25
มีความสัมพันธ์กับผู้เสียหาย	149	37.25
ผู้สังเกตการณ์	97	24.25
รวม	400	100

ตัวแปรอาชีพ ตัวแปรภูมิสำเนา และตัวแปรความเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทราในทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ส่วนตัวแปรเพศ ตัวแปรอายุ และตัวแปรระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทราในทุกด้าน

จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาในข้อที่ 1 เพื่อให้ทราบถึงระดับการยอมรับของชุมชน ที่มีต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในการจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

ผลการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กันของระดับการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทราในด้านต่างๆ จำแนกตามตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ อาชีพที่อาศัย ระดับการศึกษา ความสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรอาชีพ ตัวแปรภูมิอำนา และตัวแปรความเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทราในทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ส่วนตัวแปรเพศ ตัวแปรอายุ และตัวแปรระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทราในทุกด้าน

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละปัญหา ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นเพิ่มเติม เกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชุมชน

ลำดับที่	ประเด็นปัญหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	การเข้าร่วมกระบวนการ	85	69.1
	- ไม่มีเวลาว่างในการเข้าร่วมกระบวนการฯ เนื่องจากติดภารกิจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ	(41)	(33.3)
	- การดำเนินการไกล่เกลี่ยในแต่ละครั้ง ต้องใช้เวลานาน	(26)	(21.2)
	- ไม่สะดวกเดินทาง	(18)	(14.6)
2	ควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น ในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยๆ ในชุมชน เพื่อการดำเนินการแก้ไขเบื้องต้น	21	17.1
3	ขาดความมั่นใจในคนกลาง หรือผู้ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน เนื่องจากพบว่ามีการรู้จักกับคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง	17	13.8
รวม		123	100

ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในชุมชน อันดับแรกที่สำคัญ คือ ปัญหาในการเข้าร่วมกระบวนการ (ร้อยละ 69.1) กล่าวคือ ชุมชนเห็นว่าไม่มีเวลาว่างในการเข้าร่วมกระบวนการฯ เนื่องจากติดภารกิจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ (ร้อยละ 33.3) การดำเนินการใกล้เคียงในแต่ละครั้ง ต้องใช้เวลานาน และในบางกรณีก็มีการนัดมาพูดคุยกันภายหลัง (ร้อยละ 21.2) และไม่สะดวกเดินทาง (ร้อยละ 14.6) อันดับที่สอง คือ ข้อเสนอแนะที่ว่า ควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น ในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยๆ ในชุมชน เพื่อการดำเนินการแก้ไขเบื้องต้น (ร้อยละ 17.1) อันดับที่สาม คือ การขาดความมั่นใจในคนกลาง หรือผู้ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน เนื่องจากพบว่า มีการรู้จักกับคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (ร้อยละ 13.8)

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาในข้อที่ 2 เพื่อให้ทราบถึงผล หรือจุดแข็ง และจุดอ่อนจากการจัดการความขัดแย้งในชุมชน โดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ใน 3 กรณี คือ

1. การยอมรับในด้านกระบวนการ
2. การยอมรับในด้านการชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหาย
3. การยอมรับในด้านความสงบสุขที่เกิดขึ้นภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการ

โดยสามารถจำแนกผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วย

1. คณะทำงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 1 คน
2. คณะทำงานศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท จำนวน 1 คน

ผู้ดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ปฏิบัติงานด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมภายในชุมชน โดยใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์

3. ผู้กระทำผิด จำนวน 1 คน

มีประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยตรง ในกรณีจราจร แต่คดีสามารถสิ้นสุดลงได้ด้วยการดำเนินตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมีคนกลางเป็นผู้เจรจาไกล่เกลี่ย

4. ผู้เสียหาย

จำนวน 1 คน

มีประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยตรง ในกรณีเกี่ยวกับเพศ แต่คดีสามารถสิ้นสุดลงได้ด้วยการดำเนินตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมีคนกลางเป็นผู้เจรจาไกล่เกลี่ย

5. ผู้สังเกตการณ์

จำนวน 1 คน

ไม่มีประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยตรง ในกรณีเกี่ยวกับมรดก แต่มีความเกี่ยวข้องกับฝ่ายผู้เสียหาย คดีไม่สามารถสิ้นสุดลงได้ด้วยการดำเนินตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และนำคดีขึ้นสู่ศาลต่อไป

6. ข้าราชการ และพนักงานของรัฐ

จำนวน 5 คน

ผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีการยอมรับในด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จำแนกได้ดังนี้

การยอมรับด้านกระบวนการ

1. กระบวนการมีความเหมาะสมกับชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 7 คน มีความเห็นว่ากระบวนการมีความเหมาะสมกับชุมชน และสามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเบื้องต้นได้ อีกทั้งยังสามารถลดค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 คน ไม่แน่ใจว่ากระบวนการจะเหมาะสมกับชุมชนอย่างแท้จริงหรือไม่ เพราะบริบทของชุมชนมีความแตกต่างกัน ถ้าเป็นชุมชนชนบท กระบวนการนี้อาจมีความเหมาะสม เพราะสังคมชนบทจะมีการพึ่งพาชุมชนสูง หากเป็นชุมชนเมือง อาจไม่เหมาะสม เพราะประชาชนเมืองมีการพึ่งพาชุมชนต่ำ

2. ผู้ดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ดี จากการนำคำตอบที่รวบรวมมาวิเคราะห์ สามารถสรุปคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 ด้านความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ ควรเป็นผู้ที่เข้าใจในกระบวนการเป็นอย่างดี ต้องกำหนดกรอบที่ชัดเจนทั้ง 2 ฝ่าย มีการวางกฎ กติกา โดยอาจกำหนดเวลาให้แต่ละฝ่ายพูดปัญหา และความต้องการของตน จะทำให้การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านบุคลิกภาพ มีความน่าเชื่อถือ มีความรู้รอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมาย และกระบวนการแก้ไขปัญหาที่จะดำเนินการ

2.3 ด้านพฤติกรรมขณะปฏิบัติหน้าที่ ควรวางตนเป็นกลาง ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นอันขาด แต่ควรนั่งฟังทั้งสองฝ่าย โดยกระตุ้นให้แต่ละ

ฝ่ายบอกข้อเท็จจริงของปัญหาให้ได้มากที่สุด และพยายามควบคุมอารมณ์ของทั้งสองฝ่ายให้ได้

3. การยอมรับในผลในทางสมานฉันท์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 8 คน สามารถยอมรับได้ เพราะถือว่าเป็นผลที่เกิดจากการตกลงของทั้งสองฝ่าย ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 2 คน สามารถยอมรับได้ในระดับหนึ่ง โดยมีความเห็นว่า หากมีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการจัดการปัญหาแล้ว แต่คู่กรณีไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ท้ายสุดก็ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล และอาจทำให้เสียค่าใช้จ่าย และเวลามากขึ้นกว่าเดิม

4. ความสนใจในการยอมรับผลในทางสมานฉันท์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 6 คน เห็นว่าไม่เป็นไปด้วยความสนใจอย่างแท้จริง เพราะต่างฝ่ายต่างต้องยอมลดความต้องการของตนเองลงมาให้บรรลุข้อตกลง บางกรณีอาจเป็นไปได้เพราะเกรงใจผู้ที่เป็นคนกลาง ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 4 คน เห็นว่ามาจากความสนใจ ของคู่กรณี เพราะผลในทางสมานฉันท์นั้น เกิดจากการหาจุดร่วมของทั้งสองฝ่ายให้สามารถยอมรับได้

การยอมรับด้านการชดเชยเยียวยาแก่คู่กรณี

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เน้นการตกลงกันของฝ่ายผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน ซึ่งจุดหลักอยู่ที่การพบปะร่วมกันของผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และสมาชิกของชุมชน ในการพบปะแต่ละฝ่ายจะมีโอกาสได้เปิดเผยเรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และแสดงความรู้สึกของตนเองออกมา การพบปะจะต้องช่วยให้ทุกฝ่ายได้เข้าใจถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น เข้าใจฝ่ายต่างๆ และขั้นตอนในการชดเชยความเสียหาย การพบปะจะจบลงด้วยการตกลงกันว่าผู้กระทำผิดจะชดเชยความเสียหายอย่างไร การชดเชยเป็นในรูปของการจ่ายค่าชดเชย การทำงานให้ผู้เสียหาย หรือชุมชน หรือวิธีการอื่นๆ โดยให้ความสำคัญกับการตกลงกันระหว่างผู้เสียหาย กับผู้กระทำผิด ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความสำนึกในสิ่งที่ตนได้กระทำ และชดเชยเยียวยาทางด้านจิตใจผู้ที่ได้รับผลกระทบ ตลอดจนสร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยให้แก่ผู้เสียหาย เมื่อกลับเข้าสู่สภาพสังคมปกติ ที่สำคัญที่สุด คือการพยายามค้นหาความต้องการที่แท้จริงของผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อการหาแนวทางเพื่อช่วยเยียวยาจิตใจได้อย่างตรงจุด

ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีการยอมรับในด้านการชดเชยเยียวยาแก่คู่กรณี จำแนกได้ดังนี้

1. การชดเชยเยียวยา มีความเหมาะสมกับความเสียหายที่คู่กรณีได้รับ ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านมีความเห็นว่าเหมาะสมเป็นบางกรณี ถ้าหากเป็นความเสียหายเรื่องทรัพย์สิน ก็จะใช้เป็นตัวเงิน แต่หากเป็นความเสียหายทางด้านจิตใจ อาจจัดเป็นรูปธรรมได้ยากกว่า

2. การชดเชยที่เหมาะสมแก่คู่กรณี ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านมีความเห็นว่าขึ้นอยู่กับคู่กรณีว่ามีความยืดหยุ่น และผ่อนผันให้แก่มากน้อยเพียงใด

การยอมรับด้านความสงบสุขของชุมชน ภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการสร้างความสงบสุขขึ้นในหมู่บ้าน หรือท้องถิ่นของตน โดยเฉพาะการลดคดีข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นหมู่บ้านให้ยุติลง โดยยุติธรรมตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นๆ อย่างรวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก และประหยัดโดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล จัดความขัดแย้ง สร้างความสามัคคี ช่วยให้คู่กรณีประหยัดทั้งเวลาและเงินทอง ในการระงับความขัดแย้ง และลดภาระของกระบวนการยุติธรรม ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเครือญาติในหมู่บ้าน ปลุกค่านิยมดั้งเดิมที่ดีให้กลับคืนมาพร้อมปลุกฝังค่านิยมใหม่เพื่อเรียกร้องบรรยากาศแห่งการอยู่ร่วมกันฉันพี่น้อง ช่วยกันแก้ปัญหาในชุมชนของตนเอง นำมาซึ่งความสงบสุขของชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีการยอมรับในด้านความสงบสุขของชุมชน ภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการ จำแนกได้ดังนี้

1. การปรับความสัมพันธ์ให้กลับมาดีดังเดิม ภายหลังจากที่ได้มีการจัดการความขัดแย้งในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 8 คน มีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เปรียบเสมือนแก้วที่มีรอยร้าว ทำได้เพียงแต่ดีเท่าที่จะดีกันได้ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 2 คน เห็นว่าสามารถเป็นไปได้ เพราะเกิดจากความยินยอมของคู่กรณีเป็นหลัก ทำให้สามารถทำกิจกรรมอื่นๆ ร่วมกันต่อไปได้

2. ความสมานฉันท์ที่แท้จริงที่จะสามารถทำให้คู่กรณีกลับมาคืนดีกันได้ดังเดิม โดยไม่มีข้อพิพาทกันต่อไป ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 8 คน เห็นตรงกันว่าควรกระทำในระหว่างดำเนินกระบวนการ สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน พุดคุยถึงความดีต่อกันบ้าง กระตุ้นให้บทวนถึงสิ่งดีๆ เกี่ยวกับเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นระหว่างกัน ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 2 คน เห็นตรงกันว่าควรจะเป็นการสมานฉันท์ก่อนมีข้อพิพาท

เกิดขึ้น โดยการส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้กฎหมายให้มากที่สุด การสอดส่องดูแลระดับชุมชน ชุมชนควรมีการวางแผนร่วมกันว่าชุมชนน่าจะมีข้อพิพาทเรื่องใดบ้าง และเข้าสมานฉันท์ก่อนมีการพิพาท จึงเป็นการทำให้คู่กรณีกลับมาคืนดีกันได้ดังเดิม โดยไม่มีข้อพิพาทกันอีกต่อไป

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา ตลอดจนเพื่อศึกษาถึงผล หรือข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดการความขัดแย้งในชุมชน โดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ใน 3 กรณี คือ (1) การยอมรับในด้านกระบวนการ (2) การยอมรับในด้านการชดใช้เยียวยาแก่ผู้เสียหาย (3) การยอมรับในด้านความสงบสุขที่เกิดขึ้นภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการ โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการศึกษาไว้ว่า ปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ อำเภอกี่อำเภอ ระดับการศึกษา ความสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาดังปรากฏแล้วจากข้างต้นนั้น ผู้วิจัยขออภิปรายผลการศึกษาดังต่อไปนี้

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยภูมิหลังของบุคคล อันได้แก่ อาชีพ อำเภอกี่อำเภอ และความสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชนเท่านั้นที่ความสัมพันธ์กับการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา ใน 3 กรณี คือ (1) การยอมรับในด้านกระบวนการ (2) การยอมรับในด้านการชดใช้เยียวยาแก่ผู้เสียหาย (3) การยอมรับในด้านความสงบสุขที่เกิดขึ้นภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการ แต่สำหรับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทราใน 3 กรณี คือ (1) การยอมรับในด้านกระบวนการ (2) การยอมรับในด้านการชดใช้เยียวยาแก่ผู้เสียหาย (3) การยอมรับในด้านความสงบสุขที่เกิดขึ้นภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการ หมายความว่า ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน ให้เกิดการยอมรับ หรือไม่ยอมรับนั้น

สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึง คือ การประกอบอาชีพของคนในชุมชน ภูมิสำเนาของชุมชน รวมไปถึงผู้ที่ความสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน เนื่องจากปัจจัยดังกล่าว เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม ส่วนใหญ่จะมีความขัดแย้งที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทั้งกระแสหลัก และกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เนื่องจากจังหวัดฉะเชิงเทรา ยังมีผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจทำให้เกิดกรณีพิพาทเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรม เช่น ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดิน การใช้ประโยชน์ในที่ดิน สปก. การถือครองที่ดิน เป็นต้น อีกทั้งปัจจัยในด้านของภูมิสำเนาของคนในชุมชน ก็มีส่วนให้เกิดการยอมรับ หรือไม่ยอมรับในกระบวนการยุติธรรมยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชนได้เช่นกัน จากการสัมภาษณ์ พบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในแต่ละอำเภอ แต่ละเขตในจังหวัดฉะเชิงเทรานั้น ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ของแต่ละอำเภอด้วย ยกตัวอย่างเช่น อำเภอใดที่อยู่ใกล้เขตโรงงานอุตสาหกรรม ข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทั้งกระแสหลัก และกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมลพิษที่ปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น หรือในอำเภอที่มีพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมมาก ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดิน การรุกล้ำที่ดินสาธารณะ การครอบครองปรปักษ์ เป็นต้น โดยทั้ง 2 ปัจจัยดังกล่าวก็สอดคล้องกับปัจจัยในด้านของผู้ที่ความสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน โดยจากการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับการประกอบอาชีพในแต่ละชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำผิด หรือรู้จักกับผู้กระทำผิด นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย หรือผู้ที่รู้จักกับผู้เสียหาย อีกทั้งยังมีผู้สังเกตการณ์ ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับความขัดแย้งในชุมชน แต่เป็นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับผู้ที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการ

ข้อเสนอแนะจากผู้ศึกษา

จากผลการศึกษา ที่พบว่าปัจจัยด้านการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ภูมิสำเนาของชุมชน รวมไปถึงผู้ที่ความสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน ดังนั้น ในกระบวนการจัดการความขัดแย้งในชุมชน จึงควรมีการจัดการกระบวนการดังกล่าว โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรมีการกำหนดกรอบการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชนอย่างชัดเจน เพื่อป้องกันการใช้ดุลพินิจในทางที่ไม่เหมาะสม โดยการสร้างกฎระเบียบ หรือข้อบังคับใช้ตามกฎหมายที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ให้เป็นที่รับทราบในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนประชาสัมพันธ์ ให้แก่ประชาชนรับทราบ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน

2. ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบในกระบวนการด้านนี้โดยตรง เพื่อเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติงาน มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน สร้างความเข้มแข็งให้แก่คณะผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ภายใต้บริบทของชุมชน อีกทั้งยังต้องมีระบบการติดตามประเมินผลถึงประสิทธิภาพของการดำเนินกระบวนการฯ เพื่อการหาจุดบกพร่อง และแก้ไขได้อย่างเหมาะสม

3. หน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติงานในชุมชน รวมไปถึงการสร้างวิทยากรตัวคูณ ที่จะสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประชาสัมพันธ์ หรือฝึกอบรมให้แก่คนในชุมชน สร้างเครือข่ายด้านความยุติธรรมที่เข้มแข็งในทุกชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติ

ในส่วนของผู้ปฏิบัติงาน ควรเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นอย่างดี อีกทั้งยังต้องเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ และคนส่วนใหญ่ในชุมชนให้การยอมรับในความซื่อตรง ความยุติธรรม และความเป็นกลาง ที่สำคัญที่สุด ต้องไม่เป็นผู้ที่มีอิทธิพล หรือมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้มีอิทธิพลในชุมชน เพราะอาจมีผลต่อการปฏิบัติงานในชุมชนได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป

การวิจัยนี้ ศึกษาเพียงแค่ชุมชนในจังหวัดเดียว ซึ่งความจริงแล้วแต่ละชุมชนจะมีวัฒนธรรม มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อสรุปและแนวทางในการดำเนินการตามแนวคิด และการวัดระดับการยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน จึงควรมีการศึกษาชุมชนในจังหวัดอื่นเพิ่มเติม เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับการศึกษาในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- _____ . การจัดการความขัดแย้ง. 2552. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:
<http://www.oknation.net/blog/knowledge09/2009/08/20/entry-1>.
[วันที่เข้าถึง: 24 พฤษภาคม 2554].
- _____ . การบริหารจัดการความขัดแย้ง. ม.ป.ป. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:
<http://www.kmutt.ac.th/organization/ssc334/asset5.html>.
[วันที่เข้าถึง: 12 พฤษภาคม 2554].
- _____ . การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข. ม.ป.ป. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.kr.ac.th/ebook/savalee/b1.htm>. [วันที่เข้าถึง: 12 กรกฎาคม 2554].
- _____ . ข้อมูลตำบล จังหวัดฉะเชิงเทรา. 2550. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:
<http://www.thaitambon.com/tambon/tamplist.asp?ID=24>.
[วันที่เข้าถึง: 24 กันยายน 2554].
- ชนิดา ทองมณโฑ. 2552. รูปแบบการไกล่เกลี่ยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.
ดุชนินพนธ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดาร์ห์ สุดเตมีย์. 2535. บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการระงับข้อพิพาท
กรณีศึกษา โครงการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน จังหวัดสุพรรณบุรี.
สารนิพนธ์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542. ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และ
สังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. บุรีรัมย์ : คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.
- พรชัย ขันดี. 2553. ทฤษฎีอาชญาวิทยา : หลักการ งานวิจัย และนโยบาย
ประยุกต์. กรุงเทพฯ : สุเนตร ฟิล์ม.
- มาตี ธรรมสัจจุล. 2554. กระบวนการสร้างความสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม.
รายงานการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 9.
(529-568). กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม.

- สวัสดี้ คำชาย และคณะ. 2552. ยุทธศาสตร์เครือข่ายยุติธรรมชุมชนเพื่อความ
สมานฉันท์. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
4,2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2552) : 125-142.
- สุรศักดิ์ ชนกิจอมร. 2553. การศึกษาความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนที่มีผลต่อยุติธรรมชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ยุติธรรมชุมชน
ในจังหวัดฉะเชิงเทรา. สารนิพนธ์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
เอกสารแนะนำภารกิจศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอพนมสารคาม. 2553.
ศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- Braithwaite, John. 1998. **Restorative Justice**. The Handbook of Crime
& Punishment. Oxford University Press.
- Cronbach, Lee J. 1984. **Essentials of Psychological Test**.
4th ed. New York: Harper & Row.
- Edward W.Smith and others. 1971. **The Education Process**.
New Jersey : Prentice-Hall.
- Gehm, John. 1969. **Narrative Theory for Restorative Justice**.
Journal for Mediation. 12,7 (1969): 9.
- John G. Edward. 2004. **Mediation Effectiveness in Multicultural
Society**. Ph.D. Dissertation, San Altoneo College of Psychology.
- Likert Rensis. 1961. **The Human Organization**. New York :
McGraw-Hill.
- Yamane, Taro. 1973. **Statistics: An Introductory Analysis**.
Third editio. Newyork : Harper and Row Publication.